HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דאכלן ולא עבדן וכתיב [1]הכיתי אתכם בשדפון ובירקון הרבות גנותיכם וכרמיכם ותאניכם וזיתיכם יאכל הגזם וכתיב [2]יתר הגזם אכל הארבה ויתר הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל וכתי' [3]ויגזור על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא שבעו איש בשר זרועו יאכלו אל תקרי בשר זרועו אלא בשר זרעו: בעון עינוי הדין ועיוות הדין וקלקול הדין וביטול תורה חרב וביזה רבה ודבר ובצורת בא ובני אדם אוכלין ואינן שבעין ואוכלין לחמם במשקל דכתיב [4]והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וגו' ואין ברית אלא תורה (א) שנאמר [5]אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכתיב [6]בשברי לכם מטה לחם ואפו עשר נשים וגו' וכתיב [7]יען וביען במשפטי מאסו: בעון שבועת שוא ושבועת שקר וחילול השם וחילול שבת חיה רעה רבה ובהמה כלה ובני אדם מתמעטין והדרכים משתוממין שנא' [8]ואם באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה וכתיב [9]והשלחתי בכם את חית השדה וגו' וכתיב בשבועת שקר [10]ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך ובחלול השם כתיב [11]ולא תחללו את שם קדשי ובחלול שבת כתיב [12]מחלליה מות יומת ויליף חילול חילול משבועת שקר: בעון (ב) שפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר [13]ולא תחניפו וגו' ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה הא אתם מטמאים אותה אינכם יושבים בה ואיני שוכן בתוכה: בעון גלוי עריות ועבודת כוכבים והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם ומגלין אותן ובאין אחרים ויושבין במקומן שנאמר [14]כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגו' וכתיב [15]ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה וגו' וכתיב [16]ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה ובעבודת כוכבים כתיב [17]ונתתי את פגריכם וגו' וכתיב [18]והשמותי את מקדשיכם וגו' [19]ואתכם אזרה בגוים בשמיטין וביובלות כתיב [20]אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם וגו' וכתיב [21]כל ימי השמה תשבות: בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים יתומים ואלמנות צועקין ואינן נענין שנא' [22]על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו [ואת] (ו) אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה מאי (ג) ועוד ידו נטויה א"ר חנן בר רבא הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה אלא כל המנבל פיו אפי' חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין עליו לרעה אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם שנאמר [23]שוחה עמוקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אמר אף שומע ושותק שנאמר [23]זעום ה' יפול שם אמר רב אושעיא כל הממרק עצמו לעבירה חבורות ופצעין יוצאין בו שנאמר [24]חבורות פצע תמרוק ברע ולא עוד אלא שנדון בהדרוקן (א) שנאמר [24]ומכות חדרי בטן אמר רב נחמן בר יצחק (ד) סימן לעבירה הדרוקן ת"ר ג' מיני הדרוקן הן של עבירה עבה ושל רעב תפוח ושל כשפים דק שמואל הקטן חש ביה אמר רבש"ע מי מפים איתסי אביי חש ביה אמר רבא ידענא ביה (ה) בנחמני דמכפין נפשיה רבא חש ביה והא רבא הוא דאמר נפישי קטילי קדר מנפיחי כפן שאני רבא דאנסי ליה רבנן בעידניה בעל כורחיה ת"ר ד' סימנין הן סימן לעבירה הדרוקן סימן לשנאת חנם ירקון סימן (ו) לגסות הרוח עניות סימן ללה"ר אסכרה ת"ר אסכרה באה לעולם

על

דאכלן ולא עבדן. ונמצא שגוזלות את בעליהן ועוד מתוך שמלומדות במאכל ובמשתה גורמות לבעלים לגזול: **וכתיב.** בההיא פרשה בנבואת עמוס הכיתי אתכם בשדפון וסיפיה דקרא כרמיכם (ב) וזיתיכם יאכל הגזם וכתיב ביואל יתר הגזם דמשמע שהגזם אינו אלא תחלת מכה ואחריה באים ארבה וחסיל אלמא גובאי עולה בעון גזל וכיון דמיני גובאי עולין רעב הוה וכיון דהרעב הוה כתיב בישעיה ויגזור על ימין ורעב וגו' וסיפיה דקרא איש בשר זרועו יאכלו: **עינוי הדין.** שמאחרין הדיינין לדונו ולא לשם שמים אלא לאחר שהוברר להן הדין משהין אותו: **עוות הדין.** שמעוותין אותו מזידין: **קלקול הדין.** שלא היו מתונין בו לעיין כל צרכן ונתקלקל מאליו: **חרב וביזה רבה כו'.** דכתיב נקם ברית ואין ברית אלא תורה דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה (ז) והגית בו יומם ולילה (ח) וכתיב חרב ועל ידי חרב דהיינו משלחת גירוי מלחמה הביזה באה וכתיב ושלחתי דבר הרי דבר וכתיב בשברי לכם מטה לחם הרי בצורת וכתיב בסוף כל הקללות יען וביען במשפטי מאסו הרי עינוי ועיוות וקלקול בכלל: **שבועת שוא.** כל המשנה את הידוע כגון על האיש שהוא אשה. שבועת שקר שאין בדאותו ניכרת ומאמין שקר לבריות: **והדרכים משתוממין.** מאין עובר: **אלא באלה.** ויש במשמע בין שוא בין שקר וכתיב בשבועת שקר וחללת ובשבת ובחילול השם כתיב חילול וגמרינן משבועה: **חילול השם.** אדם גדול שבני אדם למדים הימנו ואינו נזהר במעשיו נמצאו הקטנים מזלזלין בתורה על ידו ואומרים זהו מבין שאין ממש בתורה ובמצות ונמצא השם מתחלל נעשה דברו חולין: **אין אני שוכן.** חורבן הבית במשמע שאין משכני (ג) בתוכם: **כי את כל התועבות.** בפרשת עריות כתיב: **ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם.** דהיינו ע"ז וכתיב בתריה ואתכם אזרה בגוים וכתיב (ט) ושממו עליה אויביכם היושבים בה הרי שהם גולין ואויביהם יושבין במקומן: **שבתותיה.** שמיטין: **ואתם בארץ אויביכם.** ולעיל מיניה כתיב ושממו עליה אויביכם: **לא ישמח.** הרי צרות וגזירות ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם הרי צועקין ואינם נענין בעון מה כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה. ועוד ידו נטויה לשון ועד כל שנותיו של אדם שהן ע' שנה יד הדין נטויה עליו לבטל זכיותיו בעון זה: **הכל יודעין כו'.** ולא הוצרך לאדם לפרש למה נכנסה והמנבל פיו בכך אפילו כו': **שוחה עמוקה.** מוכנת לפי זרות למי שפיו זרה: **זעום ה' יפול שם.** זעם של הקב"ה הוא שורה שם אצל פי זרות. היושב אצלו ושומע קרוי זעומו של הקב"ה: **הממרק עצמו.** מפנה לבו לכך. ממרק עצמו מאחר עסקים להתעסק בעבירות: **תמרוק ברע.** הממרק ברע: **הדרוקן.** חולי הוא: **של עבירה עבה.** הבאה בשביל עבירה עבה. בשרו מתקשה ועב ונפוח בעובי: **תפוח.** שייני"ש נפוח עורו על בשרו ומים בינתיים ונראה כזכוכית ורך מתוכו: **דק.** בשרו דק וכחוש: **מי מפים.** מי מטיל גורל להבחין ולהודיע שאינו של עבירה עכשיו יאמרו עלי שעברתי על דת ואין הכל יודעין בג' סימנים שאמרנו ופעמים שמשתנין: **ידענא ביה.** שמחמת רעב בא לו ואין צריך לחשדו: **והא רבא דאמר.** כלומר למה חש בו והא לא הרעיב את עצמו מדקאמר ידענא ביה בנחמני מכלל דהמרעיב עצמו רע בעיניו. ואי משום שהיה משהה נקביו ואמרינן בבכורות (דף מד:) צואה רבה הדרוקן רבה שעל שהיית נקבים הוא בא: **הא איהו אמר נפישי קטילי קדר.** רבים הרוגי נקבים ממותי הדרוקן של רעב. קדר לשון קדרה על שם שנופך כקדרה: **דאנסי ליה רבנן בעידניה.** התלמידים הקבועים להם עת לפניו אונסין אותו להשהות נקביו: **סימן לגסות הרוח עניות.** בפרק האיש מקדש (קדושין דף מט:) מפרש מאי עניות דתורה: **אסכרה.** חולי המתחיל במעיים וגומר בגרון הנקרא בונמלא"ן:

על

מסורת הש"ס

א) [נדרים לב.], ב) [יומא פה. ע"ש], ג) [כתובות ח:], ד) יבמות ס: ע"ש, ה) [עי' רש"י גטין לד: ד"ה והלכתא והר"ן נדרים נד: ד"ה איתמר טעם דנקרא נחמני], ו) [קדושין מט:], ז) [ירמיה לג], ח) [יהושע א], ט) [ויקרא כו],

הגהות הב"ח

(א) גמ' שנידון בהדרוקן. נ"ב עי' בעירובין דף מא ע"ב: (ב) רש"י ד"ה וכתיב וכו' כרמיכם ותאניכם וזיתיכם: (ג) ד"ה אין אני וכו' משכני (בתוכם) תא"מ ונ"ב ס"א בתוכה:

לעזי רש"י

שייני"ש. מוגלה.
בונמלא"ן [בו"ן מלנ"ט]. חנקת.

מוסף רש"י

סימן לעבירה הדרוקן. פניהן של עוברי עבירה מוריקין (יבמות ס:). **סימן לגסות הרוח עניות.** עניות דתורה, דאינה נוחה על גסי הרוח, דמתוך גסותו אין משמש כל צרכו ואין מחזר על שמועתו (קדושין מט:).

תורה אור השלם

1 הִכֵּיתִי אֶתְכֶם בַּשִּׁדָּפוֹן וּבַיֵּרָקוֹן הַרְבּוֹת גַּנּוֹתֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם וּתְאֵנֵיכֶם וְזֵיתֵיכֶם יֹאכַל הַגָּזָם וְלֹא שַׁבְתֶּם עָדַי נְאֻם יְיָ: עמוס ד ט

2 יֶתֶר הַגָּזָם אָכַל הָאַרְבֶּה וְיֶתֶר הָאַרְבֶּה אָכַל הַיָּלֶק וְיֶתֶר הַיֶּלֶק אָכַל הֶחָסִיל: יואל א ד

3 וַיִּגְזֹר עַל יָמִין וְרָעֵב וַיֹּאכַל עַל שְׂמֹאול וְלֹא שָׂבֵעוּ אִישׁ בְּשַׂר זְרֹעוֹ יֹאכֵלוּ: ישעיהו ט יט

4 וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דֶבֶר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בְּיַד אוֹיֵב: ויקרא כו כה

5 כֹּה אָמַר יְיָ אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי: ירמיהו לג כה

6 בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לֶחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם בַּמִּשְׁקָל וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ: ויקרא כו כו

7 וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתִרֶץ אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ בָּהְשַׁמָּה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת עֲוֺנָם יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת חֻקֹּתַי גָּעֲלָה נַפְשָׁם: ויקרא כו מג

8 וְאִם בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי: ויקרא כו כג

9 וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשַׁמּוּ דַּרְכֵיכֶם: ויקרא כו כב

10 וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט יב

11 וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: ויקרא כב לב

12 וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ: שמות לא יד

13 וְלֹא תַחֲנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת הָאָרֶץ וְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַּךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ: במדבר לה לג

14 כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ: ויקרא יח כז

15 וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֺנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת יֹשְׁבֶיהָ: ויקרא יח כה

16 וְלֹא תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם: ויקרא יח כח

17 וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת בָּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת חַמָּנֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת פִּגְרֵיכֶם עַל פִּגְרֵי גִּלּוּלֵיכֶם וְגָעֲלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם: ויקרא כו ל

18 וְנָתַתִּי אֶת עָרֵיכֶם חָרְבָּה וַהֲשִׁמּוֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם: ויקרא כו לא

19 וְאֶתְכֶם אֱזָרֶה בַגּוֹיִם וַהֲרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חָרֶב וְהָיְתָה אַרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָּה: ויקרא כו לג

20 אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הָשַּׁמָּה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם אָז תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצָת אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ: ויקרא כו לד

21 כָּל יְמֵי הָשַּׁמָּה תִּשְׁבֹּת אֵת אֲשֶׁר לֹא שָׁבְתָה בְּשַׁבְּתֹתֵיכֶם בְּשִׁבְתְּכֶם עָלֶיהָ: ויקרא כו לה

22 עַל כֵּן עַל בַּחוּרָיו לֹא יִשְׂמַח אֲדֹנָי וְאֶת יְתֹמָיו וְאֶת אַלְמְנוֹתָיו לֹא יְרַחֵם כִּי כֻלּוֹ חָנֵף וּמֵרַע וְכָל פֶּה דֹּבֵר נְבָלָה בְּכָל זֹאת לֹא שָׁב אַפּוֹ וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה: ישעיהו ט טז

23 שׁוּחָה עֲמֻקָּה פִּי זָרוֹת זְעוּם יְיָ יִפָּל שָׁם: משלי כב יד

24 חַבֻּרוֹת פֶּצַע תַּמְרוּק בְּרָע וּמַכּוֹת חַדְרֵי בָטֶן: משלי כ ל